

იაფ-ფასიანი გამოცემა

6316

F $\frac{885}{3}$

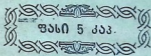
ს ა რ კ ე

გურულთა ცხოვრებისა

ანუ

გურულთა დახასიათება-ჩვეულებანი მოკლე ნაწყვე-
ტივით.

მესხის კონსტანტინე გვაჩაშვილისა.

თ ბ ი ლ ი ს ი.

სტამბა იქვ. ავ. ხელაძისა, რუსის ბაზარი, სვეტკ. სახლი.

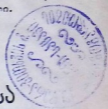
1902.

ბ.ა.რ.ე. ჯ. ანაბეიშვილი - შპს "საქართველო" № 19-034

ა.ა. კვიციანი
6916.39 (47.922)

იაფ-ფასიანი გამოცემა

თურნალ „მოგზაურადაჲ“ გადმოზბექდილი.

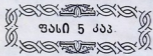
ს ა რ კ ე
გურულთა ცხორებისა

ანუ

გურულთა დახასიათება-ჩვეულებანი მოკლე ნაწყვე-
ბებით.

მესხის კონსტანტინე გვარამაძისა.

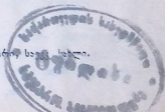
F 885
3

ისეიდება „მოგზაურის“ რედაქციაში (Межевая ул., № 72).
წიგნებით მოფარგრებს დაუთმობა 20%.

თბილისი.

სტამბა ეჭ. რ. ნულომბა, რუსის ბაზროს ხაფ. სხლო.
1902.
3 ე. (20 x 13.) 5

Дозволено цензур. Тиф. мѣсь 3 Ноября. 1902 года.

2887

ს ა რ კ ე

გურულთა სხოპრეზისა

ანუ

გურულთა ღახანიათება-ჩვეულებანი მოკლე ნაწყვიტებით.

შეუძლებელია, რომ გურულმა შვილი სწავლაში არ გამოზარდოს და მასთანავე ცრუ-რწმენაც არ აესრულებინოს და მორწმუნეც არ იყოს.

გურულმა მანდილოსანმა ასჯერაც რომ დაიბანოს პირი და ზედ ათასი კოკა წყალი მიილიოს, არ იტყვის „პირი დავიბანეო“; ამას მხოლოდ მაშინ იტყვის, როდესაც თან ფერუშმარილსაც წაიცხებს პირისახეზედ.

მეზობლის გაკეთება (გამდიდრება) გურულს თავში ელდასა სცემს, ისე ეწყინება; მისი დაცემა და გაუბედურება კი გაახალისებს ათასი მანეთის საჩუქარსავეთ.

გურული მტრის საწყენათ თავის სარჩო-საბადებელს ვადასდებს; ამით დაჩნეული ზარალის გასაქარვებლად კი მხოლოდ ამას იტყვის: „აფერია!.. მეც... მარა მასაცაო“.

ძველათ ქართველები საზოგადოთ თავის ქალიშვილებს მზვითევეში ვეფხის-ტყაოსანსაც თან ატანდნენ, ეს ჩვეულებათა ჰქონდათ; გურულები კი, დღეს ისე არგაათხოვებენ ქალს,

რო მზითებში ექვსი ვენის სკამი კარგი კამოდიტურთა თან არ გაატანონ, ეს მოდათაა ახლა; ამ ბოლოს დროს სამოვარიც თან დაამატეს, რაიცა, მგონია, ჩაქვის ჩაის პლანტაციების გაუმჯობესობამ გამოიწვია მათში. მოყვარემ თუ მიუკლო უკანასკნელი, ქალის წამყვანი შეუთვლის: თუ „საომარსაც“ არ მიგზავნი, შემომითვალე, ვარს ვჩივი ყოლიფერზედ, აღარ მიმყავს ქალიო.

გურული ქალის და ქალი კი კაცის იმ ზომს ტრფილია (არშიყია), რო ყოელიფერზედ მალლა ამას აყენებენ, მარა მასთანავე არც ის ავიწყდებათ, რო სწავლა პირველია ამ დროში და მას სჭირია უპირველესი აშიყობა.

გურულს ლუკმა მქადიც რომ არა ჰქონდეს, ის მათხოვრობას მაინც არ იკადრებს, თუნდაც ცოლშვილიც სიმშინლით ეხოცებოდეს; ამის გაბედვას ქურდობას უფრო ამჯობინებს (უკანასკნელ გასაქირში).

გურული ხშირად კაცის მოკვლას ბოლოკათაც არ აგდებს; — „ერთ ღღეს დაბადებული, ერთ ღღეს უნდა მოკვდესო და სირცხვილს სიკვდილი ბევრად სჯობიანო“ — იძახის იგი. ამისათვისაცაა, რომ გურული ფირალი (ყაჩალი) თუ დამარცხდა მადევართაგან, ხშირად თავს აკლავს მათ, რადგანაც იგი სირცხვილულობს ცოცხლად დაქერინებას (დანებებას).

მტრობის გადაუხდელობას გურული, დიდი იქმნება თუ პატარა, საფლაფში არ ჩაიტანს; იგი ცდილობს, რაც შეიძლება ჩქარა აწყინოს მტერს, რომ დაიმშვიდოს მტრობისაგან აშლილი ნერვები, ე. ი. სისხლი სისხლით მოსისხლოს და ჯოხით დასირცხვა ჯოხითვე დაასირცხვოს ზედ ნადებით, რასაკვირველია; ამიტომ ბევრათ სჯობიან სხვაგან ათასი კაცს გადაკიდება, ვიდრე აქ ერთი გურულისა.

გურულის სული ცხვირში აქვს და სისხლი თავში; როცა განრისხებულა, იმ წამს არავითარ ავობას არ ზოგავს იგი, თუნდაც თავის ოჯახში იყვეს მშობელ-და-მამა-ცოლ-შვილითა შორის; დარტყმა, მოკვლა და მასთან უსიამოვნება აუცილებელია (დიდი იყოს თუ პატარა—ეს სულ ერთია); ამისათვის ერთმანეთს უფრთხილდებიან და ცხოვრობენ მშვიდად.

გურულის ათასი მანეთის ზარალი ბევრათ ურჩვენია, ვიდრე სტუმრის პატივის-უცემლობა და მითი თავის მოჯაყვა (სირცხვილი).

გურული, რაც უნდა დიდი სიღარიბე აწუხებდეს, აღდგომა-კალანდას (ახალ-წელიწადს) თავის ცოლ-შვილით მიინც ახალ ტანსაცმელით მოირთობა და ეკლესიაზე ისთე გავა, არც დღე-ობისა-და-გვარ ჩვეულებრივ მომზადებულ საქმელ-სასმელს მიიკლებს და არც გამოწყდება მეზობლებში, სულ რომ ივალ-ივანშოს, და ამ გვარად საუფლო დღესასწაულებს არ უღალატებს იგი შესაფერი მიგებებით არასოდეს.

გურული (კაცი იქნება თუ ქალი) თავს გადააყოლებს თავის პატივის-მცემელსა. იგი ყოველთვის მზათაა სამაგიეროთ ერთი ათად გადაუხადოს თავის მასიამოვნებელსა მითი, რითაც მას უსიამოვნებია; ამ გვართ გურული სხვისს პატივის-ცემას არ შეიშრობს არას დროს.

უცხო სტუმართან თათრის ქალსავით იმალება ახალგაზ-და გურული ქალი საშინაო ტანსაცმელში; როცა საგარე-ლო ტანსაცმელშია იგი მოკვანწული, მაშინ კი თამამად ლობეზედ შეიმაღლებს (გამოიამკარებს) თავს ხალხში.

გურულს თავის ნაკლულევანებას ნუ გაუმხელ პირში და ნურც დაუმალავ იმის სანაქებო თვისებასა, რითაც იგი ამა-

ყოფს, თვარა წინააღმდეგ შემთხვევაში დაგემდურებათ, იმ ზომის ეწყინება, რომ შეიძლება მტრობაც გაგიწიოსთ.

გურულის სირცხვილის ქამა სიკვდილსავეთ ემძიმება— თავმოყვარეობა იმდენად განუსაზღვრელი აქვს მას; ემიტომ პატარა გურულიც სირცხვილფეულობს უსწავლელობას; როცა იგი სასწავლებელშია და მისი ამხანაგები სწავლობენ, ესეც სცდილობს, რომ არ ჩამორჩეს და უკეთაც ისწავლოს მათზე, რითაც თავს ისახელებს.

გურული სასიკვდილოთ მიმდგარს თავის ავთამყოფს იმდენათ წამლით ვერ მოუოხებს შეწუხებასა, რავდენათაც ჩე-გურზედ ნელ-ტკბილის კვრითა და ზედ წყნარის ლაღინით გაახალისებს მისუსტებულს მომაკვდავსა.

ბევრს გურულს თავმოყვარეობა იმ ზომს აამპარტავენებს, რომ ხშირათ სიბრძევეთ ექცევათ ეს სენი, რომლით დიდათ ზარალობს კიდევ, მაგ., მიაქვს გურულს თავისი ნამუშავარ-ნაწარმოები ოზურგეთში გასასყადად, რასაკვირველია, გასაქირში, თვარა, რომ არ უჭირდეს, სრულიათაც არ იკადრებს ამას. ხშირად მალულად მიაქვს გასასყიდი, სიმინდი იქნება, ქათამი, კვერცხი თუ რაც... მალულათ იმიტომ, რომ სირცხვილფეულობს ამის გაყიდვას. მის და ბედად თუ გზაშივე შეხვდა მუშტარი ქალაქში მისვლამდის, ბარე ორი ჰერანგის დასასველებელს სირცხვილისაგან მოსადგომს ოჟულს ასცილდება, თუ არა და ისევე იმ სირცხვილის ოთფლის ლუკმა ხდება, რომელიც მას მოადგება საპარასკეოში მუშტრის წინ. სიჩქარეში ხშირად იაფად ჰყიდის, რადგანც სირცხვილობს ნაცნობმა ვინმემ არ შეასწროს თვალი (რო იგი ქათამს და კვერცხს ჰყიდის). ცოტას რამის გაყიდვას იგი დანაშაულსავეთ სთვლის. ხშირათვე გესმისთ ამ ნაირ გამყიდველთაგან, რომ ჩემი არაა, მეზობელმა გამატანაოდა ვერ მოვუკლებ თასსო, ასთე დამი-

მოწმესო, ვითომ, ამით იაფად არ ჰყიდის და დიდს დანაშაულობასაც იქივრებენ—მართლდებიან მუშტრის წინაშე, რომართლაც მეზობლისაა, თვარა იგი პატიოსანი კაცია და რავა იკადრებს ამისთანაების გაყიდვასა... ხედავთ კიდევ ურმით შეშას, რომელიც უპატრონოთ დგას ქუჩაზედ და გამყიდველი კი შორი-ახლოს იკუნცხება; თუ ნაცნობი მივიდა შეშასთან სავაჭროთ არ გამოჩნდება მეურმე, უცნობთან კი ფეხის თრევით მიუახლოვდება ურემს და ისთე ვვაჭრება, მარა, რასაკვირველია, ვერც ამას გაჰყიდის ღირებულ ფასში, რადგანც აქა-იქ გვერდულეზ იცქირება—ნაცნობმა არ მიუხსწროს და არ გაიგოს მისი დანაშაულება, რომ იგი ურემთან დგას და შეშას ჰყიდის. შეიძლება ვაჭრობა და სირცხვილი?!

გურული სიტყვა-მოსწრობილია ყოველიფერში, კანდიერი და თამამი.

1) —გააგდეთ კარშიოა,—დაუძახა მოსამართლემ, როცა ნაცვლიათ ორი სიტყვისა, გურულმა მთელი ისტორია დაუწყა მოსამართლესა; მარა მან შემდეგი პასუხით დაასწრო მოსამართლესა: *გაამგდონ, რავა, კუნტი კი არა ვარ, ჩემით ვერ გავალ თუ!*

2) სკოლის ბოვშესა ჰკითხეს: *ძველი მასწავლებელი ჯობდა, თუ ახალი სჯობიანო?*

—*ახალი სჯობიანო!* — მიუგო ყმაწვილი.

—*ერთომ?* — იმიტომ, რომ დღეს იგი გვასწავლისო — მიუგო შვიდი წლის ბავშვი.

3) გასათხოვარს ჰკითხეს: *ქმარს თუ წაჰყვებიო?* — *რეიზა არა თუ კიმეშახურებო!*

— *ერთი უნდა გემსახუროს?*

— *მითი, რომ კაი-კაის მიყიდის და ჩამაცმოვს, მე რომ მინდა სულ მთლა იმფერ კაბ-კაბებს, ტუფლებს, კალოშებს, ცახოცს, ჩემი ბატონი ხარ, და ცივ ქაღსაც კი მაქმევსო,* — მიუგო ცოცხლათ 17 წლის ყმაწვილი ქალი.

გურულს თავი ყველას ურჩევნია, შემდეგ კი თავისი ცოლ-შვილი მიიჩნია. ამისათვისაც თქმულა აქ: «დედაც მიყვარს, მამაც მიყვარს, თავი ყველას უკეთესათა ან:

„ჯერ თავო და თავოო,
მერე ცოლო და შვილოო“.

სხვაგან კი ასეთე არ სჯიან:

„დედაც მიყვარს, მამაც მიყვარს,
თავი ყველას მირჩევნია,
მაგრამ ერთი უცხო შვილი
მთელ ქვეყანას მირჩევნია“.

სადაც წახვიდე იქოური ქუდი დაიხურეო, — ტყვილადარ უთქვამს ეს ხალხს, თუ გურულის ზნე-ხასიასი არ იცის უცხო კაცმა, თავს ვერ გაიტანს გურიაში, რადგანც არ იცის რა ეწყინება და რა იამება გურულს; თვითონ კი უნდა ფრთხილოდ ბდეს, საწყენი არ შეახოს ვინმეს, რომ იმ საწყენით კუჭი არ მოუყვანოს, რომელსაც კუდი შედეგი ექმნება (ეს უკვე წინწინვე მოვიხსენეთ). ამიტომაცაა, რომ გურიაში მარტოდ გურული სცხოვრობს და სხვა ხალხს კი (მაგ., სომეხს, ურიას და სხ.) მოკლებულია. აქედგან უნდა ვიგულისხმოთ, რომ გურული სხვა ხალხს ვერ იცდის (ვერ გაიტანს).

გურული ქალები აშლაში ხშირად წასძახავენ ერთმანეთს (თუ შეწამებულთა) თავიანთ დანაშაულობასა, მარა თავს მაშინვე იმართლებენ და გაუსწორებენ სიტყვას: «მისთანა რა მიქნია, დედა-კაცო, რა სხვას არ ექმნას, რაღაის შემრცხვე-ბაოა».

არა-გურულს სამი წლის გამოცდილებაც კი ვერას უშვებს ის-რა თავისი კარგი ნაცნობის გურულის ავ-კარგიანობის გასაცნობათა; ხოლო გურულსა სამი ნახვაც დაარწმუნებს ნა-

ცნობის არა-გურულის ხასიათსა, ავია თუ კარგად გავუგებს იგი; ხოლო თავის ხასიათსა კი აღვიღებ ნებს სხვასა ხრიკით მოხრიკულ-მოხერხებული გურული.

თუ გსურთ მიგიჩინოსთქვამთ გურულმა ქალმა, საკმარისია შე მდევით მიეფეროთ: ოჰ, რა ლამაზი ბრძანდებით... ჯერ კიდევ რეგვენი (ახალგაზდა) ბრძანდებითა. (მის წლოვანებას რო შე- ატყაოთ, ათი-თუთხმეტი წელიწადი დაუკელით, ამდენის იქმ- ნებით და მეტის კი არათქო.) ჯერ კიდევ ბალანაი ქალი ბრძანდებით... მომწონხართქო, საშინელეება ბიჭები გყავთ, მე- ტად სამარგალიტო ვინმე (სამაგალითო) და მისთანობა.

გურულს მარხვის ქამა უფრო ეძნელება, ვიდრე კაცის მოკვლა.

გურიაში კეთილ-შობილი და გლეხი ერთნაირად ცხოვ- რობს, ამიტომ ვერ გაარჩევთ, ვინ რომელია; ამას გაიგებთ მხოლოდ მაშინ, როდესაც გლეხი იწვევს შემამულე თავადი- შვილს და ეუბნება: ამიღეთ თქვენი საყანულიოა (ღალა).

გურული ყოველისფერში პირადია და არ უყვარს დაფა- რული და დაზეწრული, სულ ნათელი და ცხადი ურჩევნია მას. ამისათვის აქ სიყვერულიც ნაღდია და არა დაფარული. გუ- ვარს ვინმე, მიყვარხარო, — უნდა გაუტყდეთ და იგიც მასვე გაიძახის — მიყვარხარ და მიმჩინხარო.

გურული ფიცხია, მარა ნათქვამზედ კი მტკიცია, ავს იტ- ყვის თუ კარგს საზოგადოებაში, კიდევ აასრულებს, საჯა- როთ სირცხვილს არა სჭამს. ამისთვის ენდევით ასეთს ნათქო- მზედ.

FS-6316

ყველა პროვინციების საგუბერნიო ქალაქებში აქვთ: ბანკები, სააქციონერო ამხანაგობები, თაბრიკები, პროვინმწარია, კერძო სასწავლებლის სიმრავლე, ჰყავთ სამუდამო სცენისმოყვარეთა დასები და მისთანაობა. გურულის პროვინციას კი ყველა ეს თავის პაწაწა ქ. ოზურგეთში აქვს, სადაც ოთხი ათას მცხოვრებელს არ აღემატება; კომერცი-ეკონომია, სწავლა-განათლება და ხალხის საკეთილ-დღეო მოძრაობა სუფევს, ეს იქ, იმ პროვინციაში, სადაც ოთხმოც სასოფლო-სამრევლო სკოლებს (რომელთა შორის ოცდაათზე მეტი ორ-კლასიანია), ოცამდი სამკითხველოს, 4—5 ამხანაგობას, სამ-ოთხ აფთიჟქს, ათს სასოფლო ბანკს და სხვ. აღემატება საქართველოს ამ პატარა კუთხეში, სადაც ოთხმოც-ათას მცხოვრებს არ აღემატება და კიდევ სხვადა, ბევრი საუკეთესო დაწესებულება, რომელიც სხვაგან საქართველოს კუთხეებში ჯერაც კიდევ მოგონებულიც არაა.

გურული ყველა მჭერ-მეტყველია და თავის საქმეებს ბევრი თვითონვე იცავს სასამართლოში. ამიტოვაც ნაფიც ვეჭიღებს გურიაში აფერი მნიშვნელობა არა აქვსთ; ან რატომ ექმნებათ მათ მნიშვნელობა, როცა უმათოთაც კარგათ აგზავნიან საჩივრებსა თვით უფმადღესს მართებლობასთან, რაიცა ნათლად გვიმტკიცებს სამინისტროს ძველი არხივები, რომელიც თურმე სულ სავესე ყოფილა აქაურელების დაბეზღებით.

გურული ხალხი ქართველ ყველა ტომზე მაღლა სდგას თავისი სიკაჩალით: იგი ბევრად ცოცხალია მათზედ, არის მცქეიტი, მხნე, მარდი, მოხერხებული, ზრდილი და თავ-მოყვარე; არის ეგრეთვე მჭერ-მეტყველი, ქუა-მახვილი, სიტყვა მოსწრებულ-მოწონებული და შესახედათაც ლამაზი. მისდევს სწავლა-განათლებას. როგორც კარგის, ისთე ავის თვისების მიმდევარიც არის, მარა ყველა ეს, წარმომდგარი მისი მხნე-

მარდობით (ყოჩაღობით) და არა სიძაბუნით, როგორც, მაგალითად, ქართლელს შესისხლ-ხორცებული აქვს ეს. გურული ცოდრავია, გამქანვარე, როგორც მჭქეფარე წყალი. ამისათვის ცხოვრება გურიაში უფრო ცოცხალია, ვიდრე სხვაგან საქართველოში. ამ სიცოცხლით აიხსნება, რომ გურიაში ასეა სწავლა-განათლება მოფენილი. აქ ნახავთ ბევრს ნასწავლს და სწავლის მადევარს. აქ გახსნილია ბევრი სკოლები, როგორც ერთ-კლასიანი, ისე ორ-კლასიანი, სამკითხველოები, სოფლის ბანკები, საკომერციო ამხანაგობები, ქარხნები ადგილობრივ ნაწარმოების დასამუშავებლათ. იმართება ხშირათ აქ წარმოდგენები და სხვა გასართობი საღამოები, მართავენ მეჯლისებს და მისთანა საზოგადო კრებებს; სხვა და სხვა საჭირო დაწესებულებათა დასაარსებლად, სადაც დედანიც კი იღებენ მონაწილეობას სჯა-კამათში. რასაკვირველია, ყველა ეს თავიანთ ცხოვრების გასაუმჯობესებლად ხდება; გავრცელებულია აგრეთვე მოდებზედ ქრა-კერვა, როგორც პარიზის, ისე ნაციონალურ გამოვლებზე; გემოზედვე იციან სმა-ჭამა, წვეულობა, სტუმარ-მამინძლობა და სხვა. ერთი სიტყვით, აქ ეტყობა ხალხს ცხოვრება ევროპიულ ჰანგზედ. „შენ ბატონი ხარ“, „მე თავადი შეილი“, „იგი ყაზახი“, აქ არ სუფევს, რადგანაც გავრთებულია ცხოვრება.

გურული დიდი თავ-მომწონეთაა, როდესაც თავისი ლამაზი ქალი (ცოლი) გვერდით ახლავს ჯარში. თავის მეტი აღარ ჰგონია მას, თუ სულს სხვაც კი ითქვამს იქ იმოდენა აუარებელ ხალხში.

სანაქებოა გურიაში, თუ უზომო ხარჯი მოახდინა მინძელმა ტირილ-ქორწილში, ისეთი, რო წვეულნი სულ იმას იძახდნენ ყველგან: ავაშენე მისი ოჯახი, ყოფერი ბროვეული ჰქონდა, კაძახიც იგი მითხარი, რომ მისთანაპურ-დენო ეცოდინებოა, ამ სიტყვებით, რომ გაისტუმრებს კმაყოფილს სტუ-

მრებს, მაინძელი მეტის სიამოვნებისაგან აღარ ეტევა ტანში და ჰქრთის აღმა.

ამისათვის მიღებულია საზოგადოთ, რომ ყველა ცდილობს, რაც შეიძლება კარგი პატივი სცეს სტუმრებს და ასეცდეს უპურღვინობას, რითაც ერთს ათად მოუმატებენ და საქვეყნოთ გალანძღვენ წვეულნი: «დეფსო მისი ოჯახი, არა ჰქონია-რა კაძახს მომზადებული და რაღაიზა გვიპატიეზბდა... დედო ქვესკნელში უნდა იყვეს მაგისთანა ბინძური კაძახი, არამცდა ზეზე არ დაიარებოდესო... ამისთანა უწმაწური სიტყვებით გამოლანძღავენ მადლობის მაგიერ მაინძელს, ამისათვისაა მიღებული გურიაში კარგი მაინძლობა და საუკეთესო პურ-ღვინო.

გურული მანდილოსანი ზარმაცია ოჯახში, იგი როცა მოითავებს საშინაო საქმეებს (სადოღ-ვახშმის ვაკეთებას, დაწმენდა-დასუფთაებას და ქათამ-ლორის დაპურებას, მაშინ იგი ხელ-პირ დაბანილი (რასაკვირველია, ფერ-უმარლით შეტატული) წამოჯდება პარმალზე (ბალკონზე) და გამვლელ-გამომვლელს შარაზე უცქერის დროს გასატარებლად, ან არა და მეზობლობაში ქორების არხივს ჩხრიკავს და მითერთობა, როცა სხვაგან ქართველი ქალები ამისთანა დროს წინდა-პაქიქს მაინცა ქსოვენ თუ სხვა საქმე აღარ დაუჯდათ და ასე უქმათ კი არა დროს არ დაკარგვენ დროსა.

საშინლად სძულთ ლამაზი ქალი მეზობელ ქალებსა, როდესაც მას (ლამაზს) ბევრი ტრფიალი ესევა გარშემო და უფრო კი უყვართ ულამაზო და მახინჯი, რასაკვირველია, რომელთაც სრულიათ არავენ ეტრფისთ.

სკოლიდგან შინ მოსულმა შვიდი წლის ბავშვმა დაიკადნა: «მასწავლებელს ტუკით დაუხვდები შარაზეო!».

— «რაიზა, ბიჭო», — ჰკითხეს უფროსებმა.

— «რაიზა და მთლა თმის ამოქიჩა თავზეო და სირცხვილი მაქამა ბაღნებშიო».

1530

